

Gymnasialis és realis oktatás.

(Zürichi kánton-iskola.)

M Á J A I J S T V Á N T Ó L.

A svájci lelkészi kör, a múlt nyáron, aug. hó 17 és 18-ik napjain St. Gallenben tartotta meg évi rendes közgyűlését. A gyűlés második napján, midőn a lelkésznek jövőre „képeztetése“ fellett folyt a vita, B., ki a gyűlés vége felé szólott a tárgyhoz, beszédében egyebek közt a következőket is mondotta: „Nagy nyereség volna, ha a magasabban képzettek minél tovább együtt neveltetnének és így a gymnasialis és realis oktatás ne választatnék el oly korán egymástól, mi által a gymnasialis tanuló impraktikus, a real tanuló praktikus leszen, és az életben aztán oly nagy fáradtság lesz egymást megérteni.

Az előrebocsátottak a következő kettőt követelnék: a felsőbb gymnasiumnak szorosabb összeköttetését a real-iskolával úgy, hogy a régi nyelvek tanítása ott kezdődne meg, és az is léphessen theologiára, ki a realiskolát végezte.“

A mint az idézett szavakból világosan kitűnik, a svájciak nem érik bé azzal, hogy a real-iskolával csak az algymnasium legyen összekötve, hanem már arról is kezdenek gondolkozni, hogy a realis és tudományos oktatás a felgymnasiumban is együtt, egymás mellett maradjon. Ez az eszme napjainkban nálunk is többeget foglalkoztat, s főleg mióta a zürichi kánton-iskolát, melyben a gymnasium az ipariskolával (Industrie-Schule) évek óta egybe van kapcsolva, közelebbről megismertem; megvallom, egy kissé engemet is meghódított. És éppen ez okból határoztam el magamat arra, hogy a „K. M.“-ben a zürichi kánton-iskoláról közzé tegyek annyit, a mennyit Zürichben mulatásom alkalmával részint kérdezősködés útján, részint e tanintézet legújabb tantervéből megtanulhattam. S teszem ezt abban a hiedelemben, hogy közleményem talán nem lesz egészen érdek nélküli.

A zürichi kánton-iskolának — tekintettel a felsőbb oktatás mindkét főirányára — két főrésze van: egyik a gymnasium, másik az ipariskola.

A gymnasium alapot kölesönöz növendékeinek a tudományos képzettségre, előkészültséget az egyetemi tanulmányokra. Az ipariskola képzőintézet azok számára, kik technikai vagy kereskedelmi pályát választanak. És így előkészíti növendékeit részint közvetlen a gyakorlati életbe lépésre, részint a felsőbb technikai és kereskedelmi tanintézetek látogatására.

A.) A g y m n a s i u m .

A gymnasium al- és felgymnasiumból áll, az algymnasiumnak 4, a felsőnek 3 osztálya van.

Az iskolai év kezdődik ápril hó 15-én, s fel van osztva nyári és téli félévekre.

Iskolai tartozás, fél évre az algymnasiumban 15, a felgymnasiumban 24, az ipariskolában 25 frank. Ezen kívül azok a tanulók, kik a chemiai laboratoriumban, hetenként 2 órán tartatni szokott kísérleti előadásokon részt vesznek, félévenként 10 frankot kötelesek fizetni.

Az iskolai tartozások félévenként előre fizettetnek bé.

A felvételi feltételeket, az 1867-ben hozott iskolai törvény 190 §-a szabja meg. Ennek értelmében az algymnasium I-ső osztályába felvétetnek azok a 12 évet már betöltött fiuk, kik Zürich kánton valamelyik jól bérendezett népiskoláját sikerrel végezték. Felvételi vizsgát kötelesek tenni: német nyelv-, földrajz- és menynyiségtanból.

Az idézett iskolai törvény közelebbről is meghatározza a képességi fokozatot, melynek a felvételi vizsgában ki kell tünnie. Ha p. o. a német olvasásban otthon van az illető tanuló, ha egy eléadott könnyű elbeszélést, vagy lediktált szöveget le tud írni, a nélkül, hogy a helyesírás, vagy az írásjelek helyes alkalmazása ellen vétene, a beszédrészek és hajlítási alakokkal ismeretes, a mondattagokat, fő- és mellékmondatokat meg tudja különböztetni; ha gyakorlott Svájcz földrajzában, s némi jártasságot tanusit a többi európai államok földrajzában is; ha készütséggel bir a négy szám-művelet kezelésében meg nem nevezett és megnevezett egész számokkal és közönséges törtekkel; és végre ha jól érti az egyenes vonalu terület kiszámítását; akkor az igazgató tanár felveszi a növendéket az I-ső gymnasialis osztályba. De csak négy heti próba-időre. Ez idő elteltével határoz aztán a felügyelő bizottság véglegesen a felvétel vagy fel nem vétel felett, a szerint, a mint az il-

lető tanuló a próbaidő alatt szorgalmat és tehetséget tanusított, avagy hanyagságot és gyenge értelmi képességet árult el. Utóbbi esetben a válasz elutasító.

Ez a törvényes intézkedés a ipariskola növendékeire nézve is kötelező erővel bír.

A gymnasiumban nem kötelező tantárgyak: vallás, görög, héber és francia nyelv és a f. gymnasium III-dik osztályának a fegyvergyakorlatok.

Tanórák száma hetenként: az I-ső osztályban 32, a II. osztályban 34, a III. és IV. osztályokban 38.

Tantárgyak béosztása az 1875/76 iskolai évben a következő:

1.) **Vallás.** Az I. oszt. h. 2 óra. Ó szövetségi történetek. II. oszt. h. 2 óra. Jézus élete Márk evangéliuma alapján, vonatkozással a többi evangéliumok legfontosabb részeire. III. oszt. h. 2 óra, apostoli korszak és apostoli levelek története. IV. oszt. h. 2 óra, egyháztörténet, különös tekintettel a reformációra.

Ezekon kívül mind a négy osztálynak feles számmal tanítanak válogatott szentírásbeli helyeket, melyek a keresztény életre nagy fontossággal bírnak, és az énekes könyvből a vallásos énekek szövegeit.

2. **Német nyelv.** Az I. oszt. h. 4 ó. Nyelvtanból a beszédrészek s hajlitási alakjaik; egyszerű és összetett mondatok, összekötve szó és írásbeli gyakorlatokkal. Olvasási gyakorlatok; válogatott olvasmányok magyarázata; hetenként egyszer könyv nélkül bétanult darabok felmondása; gyakorlatok a beszéd és írásbeli kifejezésben, részint az olvasottakat vagy magyarázottakat ismétlik, részint saját tapasztalati körükből adnak elé valamit a tanulók.

II. oszt. h. 4 óra. Ismétlése s tovább fejlesztése az I-ső osztályban tárgyaltaknak tekintettel a szóképzésre és mondattanra, gyakorlatok a beszéd és írásbeli kifejezésben; havonként egyszer házi dolgozat; hetenként egyszer könyv nélkül tanulás. — III. oszt. h. 2 óra. Olvasási gyakorlatok, válogatott olvasmányok alak és tartalom szerinti értelmezése; gyakorlatok a beszéd és írásbeli kifejezésben. Előadás valamely a tanulók látköréből vett tárgyról, különös tekintettel a kifejezés rendezése, nyelvtani helyessége és öszhangzására; havonként egyszer írásbeli dolgozat. — IV. oszt. h. 2 óra. Gyakorlatok az olvasásban, beszéd és írásbeli kifejezésben, mint a III-dik osztályban. Mind a négy osztályban időszakonként írásbeli dolgozatok készítése, tekintettel a gyakorlati élet szükségére.

3. **Latin nyelv.** I. oszt. h. 10 óra. Alaktan, az alakok folytonos bégyakorlása, szó és írásbeli fordítás által latinból németre és viszont. — II. oszt. h. 8 óra. Az alaktan ismétlése; a latin syntaxis leglényegesebb részének bégyakorlása; szóképzés alapvonalai a tanulók rendelkezésére álló szókészlet felhasználásával. Kézi könyv: történeti elbeszélések Lattmann olvasókönyvéből és Phaedrus meséi. — III. oszt. h. 6 óra. A syntaxis rendszeres előadásának kezdete, esettan, névmások, igealakok; olvasmányok: Lattmann olv. könyve és Siebel „Tirocinium poeticum“-ának III-dik része. — IV. oszt. A syntaxis folytatása és béfejezése; ismétlése az összes grammatikai tanulmánynak; olvasmány: Caesar bellum gallicum és Ovid metamorphosisa; mind a négy osztályban gyakori fordítások, szóval és írásban; 14 napban egyszer házi dolgozat és hetenként egyszer könyv nélkül.

4. **Görög nyelv.** II. oszt. h. 7 óra. Alaktan az attikai kiejtés szerint, az alakok feldolgozása és bétanulása szóval és írásban; kézi könyv: Schenkl. — III. oszt. h. 7 óra. Az alaktan ismétlése és kibővítése; a rendhagyó igék bégyakorlása; olvasás és értelmezés, Schenkl olvasókönyvéből kisebb elbeszélések, jellemvonások; később nagyobb szerű olvasmányok különös tekintettel a szóképzésre és a görög syntaxisnak a latin és némettől való eltéréseire. — IV. oszt. h. 7 óra. Az alaktan ismétlése és béfejezése az attikai kiejtés szerint; bévezetés a jóniai kiejtésbe; összefoglaló áttekintése a szóképzésnek és a görög syntaxis sajátosságainak. Mind a három osztályban hetenként egyszer helyesírási gyakorlat, felváltva fordítás írásban, németből görögre.

5. **Francia nyelv.** III. oszt. h. 6 óra. Alaktan, a francia syntaxis lényegesebb részeinek rövid ismertetése; az alakok és szabályok alkalmazása és bégyakorlása, fordítás szóval és írásban. — IV. oszt. h. 6 óra. Az alaktan ismétlése, a syntaxis egészben; fordítási gyakorlatok; hetenként egyszer önálló írásbeli fordítás németből francziára és könyv nélküli előadás.

6. **Számтан.** I. oszt. h. 4 óra. Ismétlése és béfejezése a népiskolában tanult 4 számtani műveletnek egész számokkal, közönséges és tizedes törtekkel; ezeknek alkalmazása a polgári életre vonatkozó feladványok megoldásában; a méter-rendszer és svájci mérték-rendszer ismertetése. — II. oszt. h. 4 óra. Arányok és bévezetés a betűszámtanra; bévezetés a körző és vonalzó használatában. III. oszt. h. 3 óra. Algebra: a négy első számtani művelet betű-

menynységekkel; első foku egyenletek egy és több ismeretlennel; mértanból a háromszög és négyszög. — IV. oszt. h. 3 óra. Algebra: hatványozás, gyökvonás, másodfoku egyenletek egy ismeretlennel; mértanból: sokszög és kör.

7. **Történelem.** I. oszt. h. 2 óra. Görögország történelme a peloponesusi háborúig. — II. oszt. h. 2 óra. Görögország történelmének folytatása és bévégzése; a római birodalom története a királyok elüzetéseig. — III. oszt. h. 2 óra. A római birodalom történelmének folytatása és bévégzése. — IV. oszt. h. 2 óra. A középkor története a reformációig.

8. **Földrajz és természeti tudományok.** I. oszt. h. 3 óra. Tájékozás az egyetemes földrajz legszükségesebb fogalmaiban; bévezetés a földképek használatára és megértésére; szárazföld és tengerek rövid áttekintése; éghajlatlan alapvonalai; Ázsia, Afrika és Ausztrália általános és részletes földrajza. — II. h. 2 óra. Európa és Amerika általános és részletes földrajza. — III. oszt. h. 2 óra. Nyáron növény-, télen állattan; ez utóbbival kapcsolatban az emberi test részletes leírása. — IV. oszt. h. 3 óra. Nyáron az állat- és embertan folytatása, télen ásványtan és a geologia elemei, a nyári félévben kirándulások.

9. **Ének.** I. és II. oszt. h. 1. óra.

10. **Írás.** I. oszt. h. 2 óra. A német, latin és görög írás bégyakorlása, a bégyakorolt alakok alkalmazása sebes dictando írásban.

11. **Rajz.** I. oszt. h. 2 óra. Elemi gyakorlatok: egyenes és görbe vonalok, diszitmények utánrajzolása vázlatban; fejrészek és könnyebb egész fők rajzolása vázlatosan. — II. oszt. h. 2 óra. Egész fejek vázlatban ugyanily mintákról; tájfestési tárgyak; kezdete a mértani testek utánrajzolásának. — III. oszt. h. 2 óra. Árnékolt fejek és egész alakok, tájképek rajzolása, a mértani testek utánrajzolásának folytatása.

12. **Tornászat.** mindenik osztálynak 2 óra.

13. **Fegyvergyakorlat.** III. és IV. oszt. nyáron 2—3 órán gyalogsági szolgálatban.

A felgymnasium 3 osztályából áll, a III. oszt. $\frac{1}{2}$ éves tanfolyammal.

1. **Vallás.** I. oszt. h. 2 óra. A bibliai vallás és irodalom történetének áttekintése. — II. oszt. h. 2 óra. Az evangeliumok keletkezése különösen Márk evangéliuma; a keresztény hit és élet rendszeres előadása az alapkérdések kiemelésével. Kézikönyv a szentírás.

2. Német nyelv. I. osztály h. 4 óra. Középkori nyelvtan, tekintettel az ókori alaktanra, középkori írók olvasása; magyarázása és fejtegetése; és a menynyire az idő engedi, tárgyalása egyes jellemző jelenségeknek és forduló pontoknak az irodalmi fejlődés tereén a 14-dik századtól Klopstockig; a 4-dik órán nyílt előadások, melyeknek tárgya legalább alakra, hova tovább tartalomra nézve is a tanulók saját dolgozatai felolvasása és bírálása, szerkesztési gyakorlatok rövid dolgozatokkal; évnegyedenként nagyobb szerű értekezés, leírás, vizsgálódás stb. II. oszt. 4 óra. Klopstock, Lessing, Herder, Göthe és Schiller műveik olvasása s fejtegetése, előadva ezen művek irodalomtörténeti jelentőségét; a 4-dik órán nyílt előadás, a leírásbeli gyakorlatok folytatása mint az előbbi osztályban; értekezések készítése és előadása.—III. oszt. h. 3 óra. A második osztálybeli oktatás tovább fejlesztése, különös tekintettel az irodalom azon részeire, melyeknek megértése a tanulók nagyobb érettségét feltételezi; a 3-dik órán szavallati és szerkesztési gyakorlatok, mint a II-dik osztályban. Kézikönyvek: az I-ső osztályban Wackernagel kiébb ó német olvasó könyve, Marbin középkori nyelvtana. Az I. és III. osztályban Hahn irodalomtörténete táblákban. A II. és III. osztályban tetszés szerinti kiadása az iskolai olvasmányokra szánt klaszszikus műveknek.

3. Latin nyelv. I. oszt. hetenként 7 óra. Olvasmányok: Livius XXI. és XXII. Virgil III. Aeneis; Cicero szónoklata de imperio Cn. Pompei.—II. oszt. h. 7 óra. Olvasmányok: Sallust Jugurthája, Ciceró beszéde Sulla védelmére, Horatius ódái és szatirái.—III. oszt. h. 7 óra. Olvasmányok: Ciceró beszéde Miló mellett. Tacitus évkönyvei II. és Horatius epistolái. Mind a három osztályban hetenként egyszer fordítás németből latinra, és pedig hol írásban házi dolgozatképpen az iskolábeli előleges magyarázattal, vagy a nélkül, hol az iskolában szóval vagy írásban előleges készüléssel, vagy a nélkül. 14 napban egyszer — rendesen felváltva egy hasonló görög feladattal — valamely könyv nélkül bétanult szöveg előadása. Ezekon kívül félvénenként — kik a görögnyelvet nem tanulják, évnegyedenként — kötelesek beszámolni privatim tanulmányozott latin olvasmányokról, melyekhez az illető tanár adja meg a szükséges utasítást.

4. Görög nyelv. I. oszt. hetenként 7 óra. Olvasmányok: Xenophon, Anabasis IV. könyv. Herodot VII. k. pontos bégyakorlása az épikai kiejtésnek, Hómér odysseája I. II. III. IV. — II. oszt. h. 7 óra. Olvasmányok: Lysias beszédei XII. XVI. XIX. XXX. és XXXI.

Plátó védírata S o c r a t e s mellett. Homér Iliása VI. VII. VIII. IX. és XXIV. könyv. — III. oszt. h. 7 óra. Olvasmányok: Sophokles Antigonéja, Demosthenes első és második beszéde Filep ellen, és egy beszéde a békéről, Thukidides I. könyve. Mind a három osztályban írásbeli dolgozatok és könyv nélkül tanult szakaszok felmondása, mint a latinnyelvből.

5. **Francia nyelv.** I. osztály. h. 3 óra. Olvasás és magyarázás Keller olvasó könyvéből, ismételve a nyelvtanból egyes szakaszokat, alkalmilag olvasás és magyarázás a francia irodalomból. II. oszt. h. 3 óra. Az irodalom olvasása s fejtegetése, főként a 17 és 18 századokról szóló szakaszokban; irodalom-történeti adatok a legnevezetesebb szerzőktől. — III. oszt. h. 3 óra. Az előbbi osztály olvasmányainak folytatása, a nehézség és terjedelemhez alkalmazott fokozattal, tekintettel az újabb írókra. Mind a három osztályban 14 napban egyszer önálló fordítás németből francziára. A franczianyelv tanára előadásait franczianyelven tartja mindenik felosztályban, miáltal a tanulók a beszéd gyakorlatába is bévonatnak.

6. **Héber nyelv.** II. oszt. h. 3 óra. Alaktan és a syntaxis lényegesebb része, olvasmány a Genesis. — III. oszt. h. 3 óra. Olvasmányok: Samuel I. és a királyok I. könyve, sokszoros írásbeli gyakorlatok.

7. **Menyniségtan.** I. oszt. hetenként 4 óra. A nyári félévben az algebrából és mértanból ismétlése a már eltanult tárgyoknak; télen számtan, számtani és mértani haladványok lánczos törtek és logaritmusok, csoportulatok tana. — Mértanból a sok háromszög mértan. — II. oszt. h. 4 óra. A számtanból, a binomial tétel, regula falsi exponentialis és trigonometriai sorok; a mértanból: terület mértan, a gömb háromszög mértan béfejezése. — III. oszt. h. 4 ó., a számtanból magasabb egyenletek alaptulajdonságai; a mértanból elemző mértan.

8. **Történelem.** I. oszt. hetenként 3 óra. Swájcz régibb története; egyetemes történelem a 16-dik századból. — II. oszt. h. 3 óra. Egyetemes történelem, 17. 18. század tekintettel Swájcz történetére. III. oszt. h. 3 óra. Legújabb kor a második francia császárság felállításáig, tekintettel Swájcz állami alakulására, a szövetségi alkotmány béfejezései

9. **Természeti tudományok:** Természettan, I. oszt. h. 3 óra. A testek általános tulajdonságai, mozgás és egyensúly törvényei, és a mennyire a tanulók menyniségteni ismerete engedi, hangtan és hőtán. II. oszt. h. 3 óra. A mozgás és egyensúlytan terjedelmesebben, láttan, villanyosság és delejesség, a szervesetlen vegytan alapvo-

nalai. III. oszt. h. 3 óra, mennyiségtani és természettani földrajz, a föld napi és évi mozgásának jelenségei; naprendszernek és földnek mint természeti testnek leírása s a többi égi testekhez való viszonyainak tárgyalása.

10. **Bölcészettan**: III. oszt. h. 3 óra. Alaki észtan.

11. **Ének**: I. II. és III. oszt. h. 1 óra.

12. **Tornászat**: I. II. és III. oszt. h. 2 óra.

13. **Fegyvergyakorlatok**: Nyáron gyalogsági és tüzérségi gyakorlatok hetenként 2 órán. Télen elméletileg adatnak elé a hadi tudományok. E tantárgy a III. osztályban nem kötelező.

B. Ipariskola. Az ipariskolának 3, illetőleg 4 osztálya van, 3 $\frac{1}{2}$ éves tanfolyammal. Az I. osztály általánosan előkészítő osztálya az egész ipariskolának. A II. osztályon kezdőleg, az iskola technikai és kereskedelmi szakokra oszlik, emez 3, amaz 3 $\frac{1}{2}$ éves tanfolyammal. A technikai szak a III. osztályon kezdve ismét két külön sectiora, u. m. matematikai és chemiai sectiókra oszlik, és képesíti a tanulókat a szövetségi polytechnikumba lépésre.

Az I-ső osztályba felvétetnek azok, a — 14 évet már bétöltött ifjak, — kik a zürichi, ugynevezett sekundár iskola II-dik osztályát jó eredménnyel végezték, német és francia nyelvből, földrajz, természettan, természettarajz és mennyiségtanból elfogadható felvételi vizsgát tesznek le.

A képességet, melylyel az I-ső osztályba pályázó ifjunak birnia kell, az 1867-ben hozott iskolai törvény 175. §-sa és az iskolai rendszabályok 8-dik §-a közelebbről is meghatározzák. Szigoruan megkivánják ezek a tanulótól, hogy

a) a németnyelvből mutassa bé utóbbi tanévben készített irományait, készítsen egy fogalmazványt, helyes irással és kielégítő fogalmazási képességgel, valamely könnyebbszerű thémáról, melyet a vizsgáló tanár ad elébe, ismerje a beszédrészeket, egyszerű és öszszetett mondatokat;

b) franczianyelvből ismerje az alaktant;

c) történelemből legyen tudomása az ó kor történetének főbb momentumairól és a legfontosabb chronologiai datumokról;

d) birjon jártassággal Swájcz földrajzában s ismerje a szükségesebbeket Europa földrajzából, — nem swájcz birjon kellő ismerettel Európáról s legyen némi tájékozottsága Swájczról;

e) ismerje a természettan és természettarajz elemeit;

f) számtanból tanusítson kellő készültséget a közönséges és

tizedes törtek kezelésében, s némely a polgári életre vonatkozó számtani feladványok kidolgozásában, és végre mértanból jól értse a planimetria elemeit, az egyközű és öszszevágó vonalakat, a háromszögök összehasonlítását, a kör egyszerűbb tulajdonságait és az egyenes vonalú terület számítását.

Tantárgyak — kivéve a latin és görögnyelvet — ugyanazok, melyek a gymnasiumban.

Az I-ső vagy előkészítő osztály tárgyai:

1. **Vallás:** h. 2 óra. Új szövetség és az ősi keresztény vallás története. Az ipariskolában egyedül a vallás nem kötelező tantárgy.

2. **Németnyelv:** 6 óra. A mondatban terjedelmes ismétlése, szóképzésben, olvasási gyakorlatok öszszevágó remek művek, alak- és tartalom szerinti fejtegetésével, költemények bétanulása és szaválása, írásbeli gyakorlatok, részint a nyelvtanból és olvasási gyakorlatokból merítve, részint a tanulók saját elbeszélései, leírásai.

3. **Franczianyelv:** h. 6 óra. A nyelv elemeinek terjedelmes ismétlése, hogy a tanulók a szóismeret — declinatio — és conjugatióban erősödjének, sokszoros gyakorlatok szóval és írásban, a lehető jó kiejtés és beszédbeni ügyesség megszerezhető végett.

4. **Történelem:** h. 3 óra. Az ó kor ismétlése és középkor.

5. **Földrajz:** h. 3 óra. Európa részletes földrajza — különös tekintettel Svájcra — Afrika és Ázsia.

6. **Természeti tudományok:** h. 3 óra. Nyári félévben növénytan, télen állattan.

7. **Mennyiségtan:** h. 8 óra. Mértanból a planimetria ismétlése és kiegészítése, különösen a kör, az algebra alkalmazása planimetriai feladványok megoldásában, közönséges számtan és algebra, a négy számtani művelet egyszerű és öszszetett betűmennyiségekkel arányok első és másod fokú egyenletek egy ismeretlennel. Gyakorlati számtan, a közönséges és tizedes törtek ismétlése, folytonos alkalmazása az arányoknak és láncz szabálynak, négyzet és köb gyökvonás, gyakorlatok a fejbéli számításban; mértani rajzból, gyakorlatok az egybevetett sík alakokban.

8. **Szépírás:** h. 2 órán.

9. **Szabad kézi rajz:** nyáron h. 4, télen 2 óra.

10. **Ének:** h. 1—2 óra.

11. **Tornászat:** h. 2 óra.

B. **Technikai szak:** II. osztály. 1. **Vallás:** h. 2 óra. Erkölcsi és vallási alapfogalmak kifejtése; a nyári szünidő után ezt confirmatiói oktatás váltja fel.

2. **Németnyelv:** h. 4 óra. A szóképzés és mondatban ismétlése, olvasási, emlézési és szavallási gyakorlatok a szó és írásbeli kifejezésben, fokozott igényekkel a szerkesztés és előadásra nézve.

3. **Franczianyelv:** h. 5 óra. Olvasás, írás és beszédbeli gyakorlatok, összetett mondatok ismétlése.

4. **Angolnyelv:** h. 5 óra. Fordítási gyakorlatok szóval és írásban, olvasás, emlézés és diktandó gyakorlatok.

5. **Történelem:** h. 3 óra. Újabb kor, Swájcz története a szövetség keletkezésétől 1700-ig.

6. **Földrajz:** h. 2 óra. Amerika és Ausztrália, mennyiségtani és természettani földrajz.

7. **Természeti tudom.** h. 2 ó. Az állattan ismétlése és folytatása.

8. **Mennyiségtan:** h. 7 óra. a) Mértan, a planimetria áttekin-tése, stereometria, szög mértan, goniometria, sík háromszög mértan és annak alkalmazása a gyakorlati mértanra vonatkozó feladványok megoldásában. b) Algebra, az algebrai műveletek, egész tört, szer-telen, tényleges, nemleges és képzeleti számokkal és betümenynyi-ségekkel. Logarithmusok, s azok alkalmazása a gyakorlati számi-tástanból vett feladványok megoldásában, névszerint a kamatok ka-matjai számításában, számtani és mértani haladványok, alkalmazva az amortisatió és rente számításoknál, első és másod foku egyenle-tek egy és több ismeretlennel.

9. **Mértani és technikai rajz:** h. 4 óra. Algebrai képletek mértani alakítása, egyszerű géprészek és gépek rajzolása, lehetőleg plasztikai minták után.

10. **Szabad kézi rajz:** h. 2 óra. Gyakorlatok, diszitmények arabeszek és idom rajzolásokban, vázlatosan vagy árnyékolással.

11. **Ének:** h. 1—2 óra.

12. **Tornászat:** h. 2 óra.

III. osztály. a) **Mathematikai sectió.**

Németnyelv: hetenként 2 óra. Franczianyelv h. 5 óra, angolnyelv h. 5 óra, történelem h. 2 óra, természettan h. 4 óra, vegy-tan h. 4 óra, mennyiségtan h. 6 óra, eröműtan h. 3 óra, ábrázoló mértan és technikai rajz h. 4 óra, gyakorlati mértan h. 1 óra, sza-bad kézi rajz h. 4 óra, tornászat h. 2 óra, és ének h. 1—2 óra.

b) A chemiai sectió a német, francia és angolnyelvet, történelmet, természettant, vegytant és mennyiségtant a mathema-tikai sectióval együtt hallgatja külön a botánikát és mineralogiát.

IV. osztály. A negyedik osztályban, melynek tanfolyama csak

fél évig tart, a tantárgyak mindkét sectióban ugyanazok, melyek a III-dik osztályban, csak hogy természetesen tovább fejtve.

C.) **Kereskedelmi szak.** II. és III. osztály. Vallás, német-, francia és angol nyelv-tanítás, mint a technikai szakban. Olasz nyelvet csak is a III. osztály tanul hetenként 8 órán.

Történelem. II. oszt. h. 3 ó. Az újabb kor történelme, kiemelve a kereskedelem történetére nézve fontosabb időszakokat. III. oszt. h. 2 óra. Történelmi előadása a világkereskedelem főbb időszakainak, tekintetbe véve a kereskedelem hatását a népek mivelődésére.

Földrajz. II. oszt. h. 2 óra. Tartomány és népisme Amerika és Ausztráliából. III. oszt. h. 2 óra. Svájc és a legnevezetesebb európai államok gazdasági szempontból; statisztikai adatok összehasonlítása a kereskedelem terén. Menynyiségtani és természettani földrajz. Természettan, II. oszt. h. 2 óra, a természettan elemei a menyyniségtani bizonyítékok kikerülésével, ismertetése a legfontosabb természeti jelenségeknek és törvényeknek.

Vegyten. II. oszt. h. 3 ó. Szervetlen kísérleti vegyten. III. oszt. h. 2 ó. A szervetlen vegyten folytatása és a szerves vegyten alapvonalai.

Árutan. III. osztály hetenként 3 óra. A legfontosabb gyarmati-, festék-, fűszer- és termény-kereskedési cikkek, vonatkozással a származási hely, osztályozás és minőség ismertető jeleire, lerakás és szállítás, ipar és gazdasági értesítvény, termelési és fogyasztási statisztika, lehetőleg rajzolatok, másolatok és próbák előmutatása által ismertetve. — **Algebra** II. oszt. h. 2 óra, hatványok, gyökök, logaritmikusok, számtani és mértani haladványok, alkalmazva kamat és rente számításokra. — **Kereskedelmi számtan**, h. 4 ó. áttekintése az elemi számtani műveleteknek, tekintettel a rövidítésekre, a százalék elmélete és alkalmazása, egyszerű árfolyam számítás, pénz és váltó leszámítolás és áruszámlák üzleti összeköttetések fejtegetésével, folytonos gyakorlatok a fejbeli számításban. — III. oszt. h. 4 óra, folytonos gyakorlatok a nehezebb váltó és pénzleszámítolásokban s áruszámlák készítésében, elméleti és gyakorlati kivitele a különböző nemű folyó számla, kamat, arany és ezüst, állampapíros és részvénytámláknak.

Kereskedelemtan II. oszt. h. 2 óra. A kereskedelem különböző nemei, formái és tárgyai, legfontosabb segédeszközei. II. oszt. h. 2 óra. A bankügy fejtegetése és azon viszony ismertetése, melyben az ipar és kereskedelem áll a gazdasággal, tovább tárgyalása a váltóknak, névszerint a váltóköteles személy jogos viszonyainak.

Könyvvezetés. Irodai munkálatok mindkét osztályban, h. 2 ó.

Szépirás. II. oszt. h. 2 óra.

Ének. II. és III. oszt. h. 2 óra.

Tornászat, mindkét osztályban, h. 2 óra.

Az egész kánton-iskolában, a gymnasium- és ipariskolában, ide véve az ének, rajz, írás és tornászat tanítóit is, összesen 35 tanár működik.

Tanárok és tanulók jogosítva vannak a kánton könyvtárát használni; 16 éven alóli tanulóknak a tanárok jelölik ki olvasmányaikat.

A kánton-iskola ügyeit az igazgató tanár és a kántoni közgyűlés által választott felügyelő bizottságok intézik. Ezek felett áll a nevelésügyi tanács. A gymnasiumi felügyelő bizottság 8 tagból áll. Az elnök s még 2 tag világi, a többiek tanárok, közöttök a rector és prorektor; az ipariskolai bizottságnak szintén 8, a fegyvergyakorlatok és katonai szolgálat felügyeletére kiküldött bizottságnak 5 tagja van szakférfiak és tanárok vegyesen.

A kánton-iskola épülete egy jókora nagyságu, két emeletes négyszög épület. Udvara szűk, kertje azonban meglehetősen nagy, padokkal és sétaúttakkal ellátva, hol a tanulók, kedvezőbb évszakokban kényelmesen tanulhatnak. Mindenik osztálynak külön tanterme van, kényelmes padokkal és mindennemű taneszközökkel gazdagon kiállitva. Az 1874/75 iskolai évben, az algymnasium II. osztályában 55 tanuló lévén, ezekből két paralell osztályt rendezett bé az igazgatóság. Az 1875/76 iskolai évben pedig az I. és III. algymnasiumi osztályokban kellett a tanulók nagy száma miatt két-két párhuzamos osztályt állitni.

Rendkívül előnyös helyzet itt ugy a tanárok, mint a tanulókra nézve, főleg a természeti tudományok tanulmányozásában, a szövetségi polytechnikum épületeiben gazdagon bérendezett állat- és ásvány-gyűjtemények gyakori szemlélhetése s tanulmányozhatása és az újabb városrészben a Limát folyótól nyugatra fekvő igen szép botánikus-kert, benne egy épületben kitünő herbarium.

Igy van ez egyébiránt más nagyobb városokban is, mindenlépten tanulhat valamit az, a ki tanulni szeret. Van még egy körülmény a mit különösen megjegyeztem magamnak: az, hogy fölvételnél alkalmazott szigoru eljárás következtében a tehetség nélkül való, hanyag és figyelmetlen tanulók, kiket közönségesen gyengéknek és roszaknak szoktunk nevezni, a kánton-iskolából kimaradnak. Ennek aztán az a jó következése van, hogy az is-

kolának igen jól megy a dolga. A hol a tanulók többnyire mind jók, értelmesek és szorgalmatosak, ott az előrehaladás biztos, a fáradságot siker koronázza. Ott a tanárikar kevés kellemetlenséggel kétségkívül sok eredményt mutathat fel. Ezen eljárás célszerűsége az érettségi vizsgáknál is észlelhető. A kánton-iskola érettségi vizsgáin a bukás a ritkaságok közé tartozik.

Az 1874/75. iskolai évben az algymnasiumban: 144, a felgymnasiumban: 45, az ipariskolában: 155; összesen 340 tanuló tette le a második félévi közvizsgálatot.

Mielőtt e sorokat bezárnám, az olvasó engedelmével indokolni kívánom egy nyilatkozatomat, melyet közleményem bevezetésében tettem. Vagyis megmondom, miért barátoktam meg az ideával, melynek a st. galleni lelkész-gyűlés egyik derék szónoka, a gymnasialis és realis tanulók együtt neveltetésére vonatkozólag kifejezést adott.

A svájcziaiak megmutatták a világnak, hogy egy hazának többféle nemzetiségű és vallásu polgárai boldogul élhetnek együtt, ha egymást megértik. Ennek titka kétségkívül intézményeinkben rejlik, melyek mindenike közreműködik arra, hogy a különböző ajku és vallásu polgárok egymással békében megférjenek. Hajlandó vagyok hinni, hogy a gymnasialis és realis tanulók együtt neveltetése szintén egyike azon üdvös intézményeknek, melyek a honpolgárokat egymáshoz közelebb vezetik. És arról is meg vagyok győződve, hogy a st. galleni gyűlés említettem szónokának ide célzó állítását Svájcban az élet és tapasztalás részben már igazolta. Ezért lettem én ennek az ideának barátja és ezért óhajtanám, hogy ez nálunk is pártolásra és ápolásra találjon s minél hamarabb testté váljék. Óhajtható volna ez annál is inkább, mert ha van ország a földön, melyben szükség van arra, hogy a jövő polgárai már gyermekkorukban összesimulni és egymást megérteni tanuljanak, ugy az első helyen bizonyára a mi édes magyar hazánk. Talán nem lenne háládatlan törekvés — többféle úton és módokon — ezután még nagyobb mérvben oda hatni, hogy az egyetértés, hazánk különböző ajku és vallásu polgárai között, hovatovább mind jobban megszilárduljon. Hogy legyen Magyarországon egy boldog magyar nép, melyről a „Fóti dal“ halhatatlan írója ezt írta volt:

Egymást érte, boldogítva
 Ily egy nép,
 Bármí vésszszel bizton, bátran
 Szembe lép.